

Sanja Roić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

KORAČEV DESNICA

Izvorni znanstveni rad

DOI: <https://doi.org/10.17234/9789533792668.07>

Autor prve monografije posvećene Vladanu Desnici, Stanko Korać, počeo je pripremati to djelo još za autorova života. Nakon prerane i iznenadne Desničinove smrti 1967., Korać je nastavio svoje istraživanje i 1972. objavio monografiju, a 1974.–1975. uredio piščeva *Sabrana djela* u četiri knjige, nezaobilazan temelj za sve kasnije proučavatelje Desničinog opusa. Uz dužno poštovanje i visoku ocjenu monografije i redakture *Sabranih djela*, u Koraćevu kritičkom pristupu nalazim tek usputan spomen mediteranske komponente koju, na tragu vlastitih uvida i kasnije Marovićeve kritike, smatram ključnom u pjesničkom, proznom i prevoditeljskom doprinosu Vladana Desnice svjetskoj književnoj republici kakvu je koncem 20. stoljeća predložila Pascale Casanova.

Ključne riječi: Stanko Korać, Vladan Desnica, mediteranska komponenta, svjetska književna republika

Svima je znano da ime Stanka Koraća i njegova doktorska titula stoje u *impressumu* *Sabranih djela* Vladana Desnice, navodim: „u redakciji doktora Stanka Koraća” (Desnica 1974, 1974a, 1975, 1975a: 2). To su, bez ovi-tka, četiri plave knjige s utisnutom prepoznatljivom zlatastom siluetom kule Jankovića na koricama.

Redaktor Stanko Korać nije više bio živ kad smo se u proljeće 1997. sastali u Zagrebu u Berislavićevoj ulici broj 10 na prvom poslijeratnom skupu posvećenom Vladanu Desnici u organizaciji Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta” i Odsjeka za kroatistiku našega Filozofskog fakulteta. Tada su Koraćeve radove spomenuli ovi izlagači, navodim prema redosljedu u Zborniku radova: Dušan Rapo, Ivo Pranjković, Dušan Marinković, Cvjetko Milanja i Lidija Vukčević (*Zbornik o Vladanu Desnici* 2004: 16, 52, 69, 87, 94).

Meni su tada, od 1997. godine, Desničina *Sabrana djela* u Koraćevoj redakciji bila i ostala važan oslonac pri istraživanju udjela talijanske kulture u autorovu opusu (Roić 2004: 19–31). Ni Korać u svojoj monografiji (Korać 1972), ni Nemec u monografskom prilogu *Enciklopediji hrvatske književnosti* (Nemec 1988) nisu se upuštali u dublje istraživanje te komponente, tako da mi je prostor za istraživanje bio otvoren pa sam ga u nizu kasnijih radova napisanih za časopise i *Desničine susrete* mogla, nadam se, primjereno dopunjavati.

Kad se književna djela promatraju u okviru takozvane 'internacionalne skale', moguće je otkriti neka druga načela bliskosti ili razlikovanja, a to dovodi do približavanja onoga što se obično razdvaja. Usuđujem se ustvrditi da je ta komponenta, primjena internacionalne skale ili, jednostavnije rečeno, mediteranska komponenta smjestila Desničina djela u Slavističkoj knjižnici našega Fakulteta na police s oznakom 'Hrvatska književnost'.

Pascale Casanova je nastojala pokazati u *Svjetskoj književnoj republici* (originalno francusko izdanje iz 1999.), s Danteovim mottom napisanim između 1303. i 1305.: „Nos autem, cui mundus est patria” (Casanova 2024: 11), da je moguće ustanoviti svojevrsnu novu književnu ljestvicu „koju svi podređeni pisci svijeta moraju istodobno iznova osmišljavati i istraživati kako bi stvarali modernitet, odnosno izazivali nove književne revolucije” (ibid. 250–251). No, da se nakratko vratim Danteovoj rečenici iz njegova traktata o pučkom jeziku koja u cijelosti glasi: „Nos autem, cui mundus est patria velut piscibus equor [...]” (Alighieri 1948: 8), a u hrvatskom prijevodu „Ali ja, kojem je svijet domovinom, jednako tako kao što je ribama more [...]” (Alighieri 1976: 438), rečenici koja kaže da postoje autori, a među njih on ubraja i sebe, kojima je vlastita zemlja, modernim rječnikom rečeno domovina, svijet, pri čemu je te autore usporedio s ribama čiji je svijet more.

Stanku Koraću dublji uvid u udio talijanske kulture u Desničinu opusu nije bio dostupan, strani jezik kojim je vladao bio je ruski, ali je u piščevoj biografiji spomenuo da je Desnica „poznavao talijanski jezik” i prevodio djela iz romanskih književnosti (Desnica 1975a: 463). Pišući o svijetu i ljudima u opusu Vladana Desnice, naveo je tek usputno „mediteransko podneblje”, ali samo njegovu sjenovitu, prijetecu, mračnu komponentu:

Potrebno je da još istaknemo mediteransko podneblje u kome žive Desničini ljudi. Karakteristike temperamenta, načina života, običaja, navika, uklapaju se u mediteranski prostor. O mediteranskom pejzažu da i ne govorimo. Vreline na kamenjaru u žarkim ljetima; sivo, mutno, vlažno nebo u teškim jesenima koje pritišću kao mōra; oštri zamasi bure koji sve odnose u daljinu, ili sravnjuju sa zemljom u ćudljivim zimama; obilje vode za vrijeme kiša koja klokoće u olucima (i još je slušam nakon čitanja *Bunarevca*); niska i rijetka vegetacija koja se grčevito uhvatila između kamenja kao da od tog njenog držanja zavisi sudbina svijeta; pa onda pusta dvorišta u selima; mirna ravnodušnost svega što vizualno opažamo, i napokon iz svega toga bije jeza, tuga, daljina, zatečenost u nemoći, zatvorenost u konačnost. (Korać 1972: 24–25)

Isti fragment (Korać 1974: 31) nalazi se i u njegovu Predgovoru prvoj knjizi Desničinih *Sabranih djela*. S druge strane je Korać, proučavajući karakteristike i poetiku hrvatskog modernističkog romana u okviru svog postdiplomskog studija, naslutio značenje i moć te takozvane 'internacionalne skale' koju spominje Casanova, u slučaju pisaca kojima je posvetio svoja najopsežnija istraživanja, a bili su to Ivo Andrić, ovjenčan Nobelovom nagradom 1961., i Vladan Desnica, nagrađen 1954. nagradom Saveza pisaca Jugoslavije za zbirku *Olupine na suncu* koja je bila objavljena prethodne godine, 1953. U svojim *Sjećanjima čovjeka bez domovine* (Korać 2014) on ne spominje rad na monografiji posvećenoj Desnici, niti uređivanje odnosno redakciju Desničinih *Sabranih djela*, što je zahtijevalo iznimnu posvećenost i golem trud, jer valja podsjetiti koliko smo u to vrijeme bili daleko od sadašnjih načina uređenja teksta, kompjutorskog sloga i digitalizacije.

Još uvijek ne raspolažemo Desničinim epistolarom nakon 1945., a on je svoju prepisku vodio pravnički pedantno, čuvao je i primljena pisma i vlastite odgovore, pa ne možemo znati postoji li prepiska između Stanka Koraća i Vladana Desnice i što se u njoj nalazi. Nažalost, ne možemo se o tom odnosu raspitati ni kod doktora Uroša Desnice, pišćeva sina, koji je godinama brinuo o očevoj književnoj ostavštini, ali sam ipak od članova obitelji koji su koncem 60-ih godina živjeli u zagrebačkom stanu na prvom katu u Kraševoj 14 doznala da je Stanko Korać posjećivao njihov dom.

Možemo, kao što to najčešće biva kod naših poslova u nedostatku uređenih arhiva i obrađenih epistolara, 'razgovarati' s knjigama: monografijom iz 1972. i edicijom Desničinih *Sabranih djela*. Počet ću od njih.

Vjerujem da je Koraću najsloženije i najzahtjevnije bilo urediti četvrtu knjigu *Sabranih djela* naslovljenu *Eseji, kritike, pogledi*. Nakon 19 eseja, slijeđe ocjene i prikazi, ukupno njih 12, potom osam intervju, jezički pogledi (ukupno tri članka), kazališne kritike (njih 20) i, naposljetku, gotovo nepoznate humoreske i kozerije. Ne znamo je li ovaj izbor bio uređen, ili barem pripreman dijelom i za piščeva života. Važna priprema za uređenje sabranih djela bio je svakako rad na monografiji *Svijet, ljudi i realizam* Vladana Desnice u ediciji *Književna misao* Srpske književne zadruge u Beogradu (Korać 1972).

Osim uredničkog posla, mislim da je misao i ruka Stanka Koraća prepoznatljiva na nepunih pet stranica nepotpisane piščeve Biografije uvrštene na kraju Četvrte knjige *Sabranih djela*, ispred Bibliografije (Desnica 1975a: 459–463). Da je Korać morao imati pristup Desničinom arhivu koji se nalazio u njegovom stanu u Zagrebu (nedavno je preseljen u Islam Grčki) svjedoče i autorice Desničine bibliografije koja obuhvaća 50 stranica knjige. Stanica Kostić i Ružica Stojković, bibliotekarke iz Beograda (nisam uspjela dobiti informaciju u kojoj su biblioteci ili instituciji radile), u uvodnom dijelu pišu:

Posebnu i dragocjenu pomoć pri izradi Bibliografije pružila je sama porodica Desnica, koja posjeduje prikupljenu, sređenu i sačuvanu dokumentaciju. Dokumentaciju je sakupljao i sređivao Vladan Desnica, a porodica ju je s puno razumijevanja stavila na korištenje. (Desnica 1975a: 468)

Koliko se Desničin životni put razlikovao od životnog puta Stanka Koraća! Pa ipak se on, Korać, a ne neki od naših eminentnih profesora, pisaca ili istraživača, prihvatio uređivanja njegova nevelikog, ali iznimnog opusa u kulturi naše književne republike, lišene nacionalnog predznaka. Korać je ponudio dragocjene smjernice za daljnje istraživanje toga opusa, a za to je trebalo prikupiti Desničina objavljena djela, romane, pripovijetke, pjesme, dramsko djelo, eseje, nedovršeni, tek započeti roman i radove koje možemo označiti kao *miscellanea* uvrštene u četvrtu knjigu *Sabranih djela*, urediti ih i pripremiti za tisak sedam, odnosno osam godina nakon autorove smrti.

Vraćam se Desničinoj Biografiji (Desnica 1975a: 457–463) za koju se opravdano može pretpostaviti da ju je sročio Korać: dvije prve stranice rekonstrukcija su obiteljske povijesti, otac dr. Uroš, djed Vladimir, Ilija Dede-Janković, Stojan Janković. Nije zaboravljena majka, Bokeljka Fani Luković.

Potom slijede podaci o Vladanovu školovanju, intelektualnom formiranju, književnim uzorima, ukusu, muzičkom talentu. Pri samom kraju, stoji rečenica: „O ocu talijanske književnosti Danteu Desnica je skicirao esej koji nije završen” (Desnica 1975a: 463). Do ovog je podatka Korać morao doći uvidom u Desničinu književnu radionicu, što mu je, kao i meni kasnije (Desnica 1997; Roić 2006) omogućila piščeva obitelj. Bibliografija na završnim stranicama IV. knjige izrađena je prema najvišim standardima i otvara mogućnosti niza daljnjih istraživanja o piščevu radu i kritici njegova djela u razdoblju do 1975. godine.

U svojim je *Sjećanjima* Korać spomenuo kako je pristupio istraživanju teme svog doktorata:

Trebalo je krčiti put. Ono što me držalo kod te teme jest vjera da ću prepoznati modernistički tekst i da je važno da utvrdim koje su razlike modernističkog teksta prema romantičarskom i realističkom. To mi se činilo za početak najvažnije. (Korać 2014: 22; *Sjećanja*, rukopis, str. 56)

Pedesetih godina u Zagrebu za vrijeme studija od 1951. do 1956. kad je diplomirao, pa do 1961. kad je doktorirao, i kasnije sve do 1967. Korać je sasvim sigurno pratio književni put Vladana Desnice: i negativne i afirmativne kritike o njegovim djelima. Pretpostavljam i da je bio prisutan na prvom Književnom petku 4. studenog 1955., tribini koju je pisac tada otvorio i da je slušao njegovo izlaganje „Kako nastaje književno djelo”. Kritičaru Koraću Desničin se opus otvarao kao uvid u čovjekovo unutrašnje, biološko vrijeme: „Čini se da su jedino važni čovjek i bog, čovjek i smrt” (Korać 1972: 6), a cijeli se opus otkriva kao „zbir iskustava i problema u kojima i sa kojima živi suvremeni čovjek, ali i čovjek uopšte”, jer „u ovom svijetu nema pobjednika i pobijeđenih, postoje samo oni koji stradaju” (ibid. 7). Desničin opus karakterizira „realizam osjećanja” konstatira Korać i poantira, rekla bih, iz vlastitog životnog iskustva:

U velikom rasponu čovjekovih mogućnosti od djetinjstva do starosti ne nalazimo samo ontološke probleme bića po sebi, ni hrišćansko-moralne atribute u kojima dominira ideja o grijehu kao imanenciji ljudskog ponašanja, nego surovost, zlo i nasilje svake vrste. (ibid. 9)

U Koraćevoj je monografiji posvećenoj Desničinom opusu posve ne-ubičajan popis literature: u njemu, naime, prevladavaju filozofski naslovi.

Najzastupljeniji književni kritičar je Đerđ Lukač, uvršten je poneki naslov kritika i predgovora Desničinih djelima, nekoliko priloga iz tada vodećeg teorijskog časopisa *Umjetnost riječi*, a zastupljen je samo jedan vlastiti naslov, *Andrićevi romani ili svijet bez boga* (Korać 1970). K tome je još u bilješci 19a dodao: „vidi moju raspravu: *Dvadeset godina hrvatskog romana 1895–1914*, Rad JAZU, knj. 333, Zagreb 1963.” (Korać 1972: 53, bilj.). Ovdje se nije radilo o autorovoj pretjeranoj skromnosti, jer je cijelu monografiju *Svijet, ljudi i realizam Vladana Desnice* Korać napisao s tek ponekom, vrlo rijetkom bilješkom na dnu stranice, onako kako su u to vrijeme, koliko mi je poznato, pisali samo rijetki filolozi u talijanskoj književnoj kritici, a nama je danas nezamislivo.

Pored ostalih recenzija Koraćeve monografije iz pera Jeremića, Basare i Protića, u *Zadarskoj reviji* je 1973. objavio svoju recenziju i Kosta Milutinović, vrstan poznavatelj dalmatinskih kulturnih i književnih prilika. On cijeni Koraćev sud prema kojem Desnica svojim esejima o Dositeju i Koroliji „ulazi u književnost kao zreo i nadahnut pisac”, jer se ti eseji bitno razlikuju od svega što je ranije napisano o toj dvojici autora (Milutinović 1973: 270), a najzanimljivijim poglavljem smatra raspravu o *Zimskom ljetovanju*. Premda implicitno zamjera Koraću što nije uvažio „poseban, iscrpan i dokumentiran esej – čitavu malu studiju – zadarskoga slavista Nikole Ivanišina o ovome romanu” (Korać je, naime, Ivanišina citirao samo suprotstavljajući se njegovoj tezi da je Ićan glavni lik u romanu dok, prema njegovu mišljenju, u romanu dominira kolektivni junak, Korać 1972: 38). Milutinović ipak ocjenjuje da je Koraćeva analiza još obuhvatnija, jer se osvrnuo na „krupna načelna razmišljanja između pojedinih književnih kritičara koji su dali dijametralno oprečne sudove o umjetničkoj vrijednosti i društvenom značenju ovoga romana” (Milutinović 1973: 270–271). U kratkom odlomku monografije naslovljenom „Dramatičar”, Korać, po Milutinovićevom mišljenju nije nažalost uzeo u obzir i afirmativne kritike Desnićine drame, nakon što su poslije izvođenja na sceni ocjene bile uglavnom negativne. Mislim, zapravo, da Milutinović implicitno zamjera Koraću što se nije šire osvrnuo na tematski broj *Zadarske revije* iz 1968. u cijelosti posvećen Vladanu Desnici iz čijih se priloga mogla jasno nazrijeti mediteranska komponenta njegova opusa, Koraću ipak dijelom nepoznata, jer je odrastao i bio formiran u kontinentalnoj

Hrvatskoj. Taj se sud može prepoznati i u Milutinovićevoj završnoj ocjeni Koraćeve monografije:

Među velikim stvaraocima koje je Dalmacija do danas dala jugoslavenskim književnostima, Vladan Desnica zauzima jedno od prvih mjesta, a danas, nakon pojave ove značajne Koraćeve monografije, to se vidi jasno i nesumnjivo.

(Milutinović 1973: 273)

Nakon više od tri desetljeća pjesnik, povjesničar umjetnosti, kritičar i prevoditelj Tonko Maroević je, po mom mišljenju, jasno i nedvojbeno sintetizirao književni doprinos 'duhovnom sredozemništvu' Vladana Desnice:

Po amalgamiranju urbanih i ruralnih sastojaka, po kombinatorici realističkih i simboličkih slojeva, po organskoj smjesi skepse i ironije, rezignacije i melankolije, Desničino djelo predstavlja svojevrsan vrhunac sredozemnih nadahnuća u hrvatskoj književnosti, krunu duboke tradicije i prodor aktualnih duhovnih iskustava, pa i filozofskih opredjeljenja (kroćeanskog idealizma, bergsonovskog intuicionizma, kamijevskog egzistencijalizma). [...] Pirandellovskom sintagmom „Sunce i sjena” situiramo Desnicu među istinske zagovornike mediteranskog janusovskog bića, među stvaraoce koji su zasićenost kulturom – poput Valéryja – kompenzativno dogradili žudnjom za intenzitetima, ili one koji su apsurd egzistencije – poput Camusa – shvatili kao izazov za prihvaćanje sudbine. Po misaonim parametrima i po stilskoj snazi i zahtjevnosti, Desnica je najbliži srodnik navedenih i inih stupova duhovnoga sredozemništva. (Maroević 2008: 5, 23).

Naposljetku, u ovom kratkom radu o doprinosu Stanka Koraća kritici i redakтури opusa Vladana Desnice, želim podsjetiti na dva važna aspekta Desničina djela kako ih je on vidio. Najprije, ovako je ocijenio Desničin jezik:

Jezik Vladana Desnice je bogat i slikovit. Rečenica je puna, gusta, ponešto troma. Ona nosi misaonost, individualnu boju. Leksika nije ni regionalna, ni jednog književnog standarda: hrvatskog ili srpskog. Desnica uzima leksiku i srpsku i hrvatsku, onu leksiku, i ne tako bogatu, na osnovu koje od jednog jezika žele napraviti dva. [Korać ovdje otvara zagradu:] (Ovdje imamo u vidu samo onu leksiku za koju se vjeruje da je samo hrvatska ili samo srpska, kao na primjer: zrak i vazduh, zadocnjenje i zakašnjenje, vlak i voz, čamovina i je-lovina, memla i vloga, talas i val. Mnogo je brojnija ona leksika za koju ne možemo tvrditi da je samo hrvatska, odnosno samo srpska. [...]) Snaga je u kompletnom jeziku umjetničkog djela, ne u polarizovanoj leksici.)

(Korać 1972: 25)

Drugi aspekt se odnosi na likove u Desničinoj prozi. Tko su Desničini likovi, tko su ti ljudi? Ovako ih je ocijenio Stanko Korać:

Oni su samo ljudi; oni ne razmišljaju o svom nacionalnom porijeklu. A istinska umjetnost uvijek je svagda tražila samo čovjeka. I to je Desnica znao bolje od mnogih drugih, nekadašnjih i sadašnjih. Ali, čitalac koji hoće da prepozna je ljude po nacionalnoj pripadnosti, primjećuje da su Desničini ljudi Srbi, Hrvati, Italijani, ali do toga dolazi na osnovu njihovih imena i na osnovu određenih okolnosti u kojima oni djeluju. (Korać 1972: 25)

Ne možemo i ne smijemo zamjerati Koraću što nije detektirao Desničine teorijske premise, jer on svakako nije bio samo kročeanac, bio je i bergsonovac, i diltajevac, sljedbenik Barčeve kritike (Milanja 2004: 87) i Camusovog egzistencijalizma (Maroević 2008: 23), a ne smijemo mu zamjeriti i što nije mogao predvidjeti mogućnosti postmoderne ili postkolonijalne kritike kojima će biti moguće podastrijeti Desničine romane. Doista, „tragati za ljudskim istinama i na tom putu istraživati, boriti se i patiti, jer to umjetnost traži od čovjeka koji živi za nju” (Korać 1972: 25) nije bila samo odlika pisca Vladana Desnice nego i njegova kritičara, prvoga koji mu je posvetio monografiju, Stanka Koraća.

Bibliografija

Alighieri, Dante. 1948. *Opere di Dante. Volume XI – De Vulgari Eloquentia*.

Ur. Marigo, Aristide; Le Monnier, Felice. Firenze.

Alighieri, Dante. 1976. O pučkom govorenju. *Djela*, Knjiga prva. Ur. Čale, Frano; Zorić, Mate. Prev. Vinja, Vojmir. Sveučilišna naklada Liber – Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.

Casanova, Pascale. 2024. *Svjetska književna republika*. Prev. Mikšić, Vanda. Meandarmedia. Zagreb.

Desnica, Vladan. 1974. *Sabrana djela*. Knjiga I. *Zimsko ljetovanje; Pjesme; Ljestve Jakovljeve*. Ur. Korać, Stanko. Prosvjeta. Zagreb.

Desnica, Vladan. 1974a. *Sabrana djela*. Knjiga III. *Pripovijetke*. Ur. Korać, Stanko. Prosvjeta. Zagreb.

Desnica, Vladan. 1975. *Sabrana djela*. Knjiga II. *Proljeća Ivana Galeba: igre proljeća i smrti; Pronalazak Athanatika*. Ur. Korać, Stanko. Prosvjeta. Zagreb.

- Desnica, Vladan. 1975a. *Sabrana djela*. Knjiga IV. *Eseji, kritike, pogledi*. Ur. Korać, Stanko. Prosvjeta. Zagreb.
- Desnica, Vladan. 1997. Dante danas. *Republika* 53/11–12. 6–14.
- Korać, Stanko. 1970. *Andrićevi romani ili svijet bez boga*. August Cesarec. Zagreb.
- Korać, Stanko. 1972. *Svijet, ljudi i realizam Vladana Desnice*. Srpska književna zadruža. Beograd.
- Korać, Stanko. 1974. Predgovor. U: Vladan Desnica. *Sabrana djela*. Knjiga prva. Prosvjeta. Zagreb. 7–33.
- Korać, Stanko. 2014. Sjećanja čovjeka bez domovine. *Ljetopis* 19. 22–66.
- Maroević, Tonko. 2008. Osunčane strane, sjenovite strune. U: Desnica, Vladan. *Igre proljeća i smrti*. Izbor i predgovor Tonko Maroević. Mozaik knjiga. Zagreb. 5–23.
- Milutinović, Kosta. 1973. Stanko Korać, Svijet, ljudi i realizam Vladana Desnice. *Zadarska revija* 3–4. 269–271.
- Nemec, Krešimir. 1988. *Vladan Desnica*. Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb.
- Rapo, Dušan (ur.). 2004. *Zbornik radova o Vladanu Desnici*. Prosvjeta. Zagreb.
- Roić, Sanja. 2004. Vladan Desnica i talijanska kultura. *Zbornik radova o Vladanu Desnici*. Ur. Rapo, Dušan. Prosvjeta. Zagreb. 19–31.
- Roić, Sanja. 2006. Vladan Desnica između dvije jadranske obale. *Stranci. Portreti s margine, granice i periferije*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb. 120–143.

KORAĆ'S DESNICA

Summary

Stanko Korać, the author of the first monograph devoted to Vladan Desnica, began preparing the work during Desnica's lifetime. Following Desnica's premature and sudden death in 1967, Korać continued his research and published the monograph in 1972. Between 1974 and 1975, he edited Desnica's *Collected Works* in four volumes—an indispensable foundation for all later scholars of Desnica's oeuvre. With due respect and a high regard for both the monograph and the editing of the *Collected Works*, I find that Korać's critical approach only makes a passing reference to the Mediterranean component. In line with my own insights and later criticism by Maroević, I consider this component to be central to Vladan Desnica's poetic, prose, and translation contributions to the "world literary republic," as proposed by Pascale Casanova at the close of the twentieth century.

Keywords: Stanko Korać, Vladan Desnica, Mediterranean component, world literary republic